

Юлія ГРОН,

orcid.org/0000-0002-0261-7843

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

Черкаського державного технологічного університету

(Черкаси, Україна) *yuliamakarenko19@gmail.com*

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ КОМЕДІЙНО-ДРАМАТИЧНОГО СЕРІАЛУ «ДИВОВИЖНА МІСІС МЕЙЗЛ»

У статті проаналізовано особливості перекладу телевізійного серіалу на прикладі американського телесеріалу «Дивовижна місіс Мейзел». Досліджено, що аудіовізуальний переклад є ще малодослідженим видом перекладу й має низку спільних рис із перекладом художньої літератури, таких, як адресність, цілісність, інтертекстуальність, модальність. Переклад телесеріалів і художніх фільмів також належить до художнього перекладу, де завдання перекладача не тільки правильно відтворити ідеї автора роману, драми чи поеми, а й зобразити спосіб художнього втілення ідей, передати образність оригіналу з не меншою силою, ніж це зробив його автор. Звідси пильна увага перекладача художнього твору до його семантики і його стилістики з метою адекватної передачі сенсу телесеріалу перекладач повинен використовувати низку трансформацій, таких, як фонетичні, граматичні, лексичні, синтаксичні й прагматичні. Адекватний переклад кінопродукції повинен не тільки відбивати сенс діалогів головних героїв, але й влучно передавати екстралінгвістичну інформацію, таку, як гумор, слова-реалії, національні особливості. Виявлено, що під час перекладу телесеріалу «Дивовижна місіс Мейзел» використано трансформації на фонетичному, граматичному, лексичному рівнях, а також прагматичні трансформації. Найчастотнішими трансформаціями виявилися ті, що використані на граматичному й лексичному рівнях. Фонетичні трансформації у вигляді транслітерації та транскрибування були головним чином використані для передачі слів-реалій і власних назв. Найчастотнішою лексичною трансформацією виявився антонімічний переклад. Використання певного виду установки, а саме на відчуження, допомогло адаптувати репліки головних героїв для української аудиторії.

Ключові слова: трансформації, аудіовізуальний переклад, кінотекст, лакуна, семантика.

Yulia HRON,

orcid.org/0000-0002-0261-7843

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Applied Linguistics

Cherkasy State Technological University

(Cherkasy, Ukraine) *yuliamakarenko19@gmail.com*

PARTICULARITIES OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN UKRAINIAN OF THE COMIC TV SERIES “THE MARVELOUS MRS. MAISEL”

The article analyzes the features of translation of a television series on the example of the American television series “The Marvelous Mrs. Maisel”. It is investigated that the audiovisual translation is still a little-studied type of translation and has a number of common features with the translation of fiction, such as targeting, integrity, intertextuality, modality. Translation of TV series and feature films also refers to artistic translation where the task of the translator is not only to correctly reproduce the ideas of the author of a novel, drama or poem, but also to reflect the way of artistic embodiment of ideas, to convey the imagery of the original with no less force than its author did. Hence the close attention of the translator of a work of fiction to its semantics and its stylistics in order to adequately convey the meaning of the TV series, the translator must use a number of transformations, such as phonetic, grammatical, lexical, syntactic and pragmatic. An adequate translation of a film production must not only reflect the meaning of the main characters' dialogues, but also accurately convey extralinguistic information, such as humor, realias and national characteristics. It was revealed that during the translation of the TV series “The Marvelous Mrs. Maisel” transformations were used at the phonetic, grammatical, lexical levels, as well as pragmatic transformations. The most frequent transformations were those at the grammatical and lexical levels. Phonetic transformations in the form of transliteration and transcription were mainly used to convey realias and proper names. The most frequent lexical transformation was the antonymic translation. Using a certain type of orientation, namely alienation, helped to adapt the main characters' replicas for the Ukrainian audience.

Key words: translation transformations, audiovisual translation, Film text, lacunae, semantics.

Постановка проблеми. Нині кіно – один із найпопулярніших видів сучасного мистецтва. Великі кінокомпанії Америки та Європи щороку продукують десятки нових серіалів, художніх картин, мультиплікаційних фільмів тощо. Кінопродукція сьогодення може задовольнити будь-який смак, навіть найвибагливіший. Кінематограф в Україні переживає справжній бум закордонної кінематографічної продукції, яку демонструють як у кінотеатрах, так і на телебаченні. Тому це потребує якісного й адекватного перекладу, що й пояснює той факт, що в Україні аудіовізуальний переклад набуває пріоритетного значення серед лінгвістичних вчень.

Аналіз досліджень. Дослідження кіноперекладу та його особливостей в українській мові актуальне, оскільки аудіовізуальний переклад почав розвиватися відносно недавно з появою західної відеопродукції в прокаті. Перед філологами постала проблема якісного перекладу, який не тільки міг би відтворювати текст головних героїв, але й передавати унікальні культурні, мовні явища, гумор тощо. Це можна пояснити тим фактом, що трансформації мають передати не тільки граматичні чи лексичні особливості мови, але й зобразити інтонацію, фонетику, екстралінгвістичні явища.

Дослідженням перекладацьких особливостей різноманітних літературних жанрів і стилів займалися відомі лінгвісти й перекладознавці як в Україні, так і в країнах пострадянського простору. Зокрема, слід брати до уваги праці Л. С. Бархударова, В. В. Виноградова, В. І. Карабана, В. Н. Комісарова, Л. К. Латишева, Я. Й. Рецкера, О. Д. Швейцера, О. О. Селіванова. Сучасна українська лінгвістка, визначення якої буде використано в науковій розвідці, також зробила вагомий внесок у розбудову теорії перекладу.

Метою наукової роботи є аналіз особливостей аудіовізуального перекладу, виокремлення використання ключових лексико-граматичних, фонетичних і прагматичних трансформацій у власному українському перекладі американського телесеріалу «Дивовижна місіс Мейзл».

Матеріалом дослідження послуговували фрагменти аудіовізуального тексту телесеріалу «Дивовижна місіс Мейзл» у кількості 200 мовних одиниць і його українського перекладу.

Виклад основного матеріалу. Нині можна виокремити кілька підходів до вивчення особливостей кіноперекладу. Існує досить потужна школа кіноперекладу в країнах пострадянського простору, яка представлена такими іменами, як Г. В. Денисова, Д. І. Єрмолович, М. А. Загот,

Г. Заргар'ян, Р. В. Іванський та інші, які у своїх розвідках спираються на російські й деякі зарубіжні лінгвокультурологічні, лінгвосоціотичні, мистецтвознавчі й кінознавчі дослідження кінотексту ХХ – ХХІ століть. У науковій роботі В. Є. Горшкової запропоновано вважати одиницею кіноперекладу кінодіалог (Горшкова, 2006: 179).

Слід зазначити, що дослідження кіно з позицій лінгвістики й літературознавства зафіксовані у вигляді декількох захищених кандидатських дисертацій в Україні. Ці роботи було присвячено поетиці кінооповіді в іспанському романі (О. М. Бабич), семіології та жанровій автентичності кіносценарію (О. І. Довбуш, Н. В. Нікоряк), лінгвістичним параметрам кіноанонсу (С. А. Панченко) й особливостям структури кінороману (О. В. Романова).

Аудіовізуальний переклад – це особливий вид перекладацької діяльності, оскільки його не можна віднести ані до усного, ані до письмового перекладу, але водночас він знаходиться, так би мовити, між цими двома рівнями перекладу. Об'єкт аудіовізуального перекладу – кінотекст – має важливі ознаки, що відрізняють його від художнього тексту. Відповідно до О. Б. Іванової (Іванова, 2000: 10), найважливіша ознака кінотексту – це колективний функціонально диференційований автор. Тобто у створенні тексту беруть участь не один, а кілька авторів, а перекладач повинен передати погляд цього колективного автора (Слишкін, 2004: 56). Кінотекст і художній текст мають низку спільних рис, а саме текстових категорій, таких, як адресність, цілісність, інтертекстуальність, модальність (Іванова, 2001: 10).

В. В. Коптілов вважає, що переклад телесеріалів і художніх фільмів слід ставити на один щабель із художнім перекладом, де перекладач повинен не тільки правильно відтворити ідеї автора роману, драми чи поеми, а й зобразити спосіб художнього втілення цих ідей, передати образність оригіналу з не меншою силою, ніж це зробив його автор. Звідси пильна увага перекладача художнього твору до його семантики і його стилістики (Коптілов, 2003: 5). Це пояснює той факт, що адекватний переклад кінопродукції, так само як і переклад художньої літератури, базується на спільних трансформаціях.

Основне завдання перекладача аудіовізуального перекладу – донести до глядача художньо-естетичні особливості оригіналу. Перекладач також повинен створити повноцінний художній текст мовою перекладу. Щоб досягти цієї головної мети, перекладач користується свободою у виборі засобів перекладу, жертвуючи водночас окремими

деталіями тексту, що перекладається (Комісарів, 2002: 35).

«Дивовижна місіс Мейзл» – це телесеріал американського виробництва, в якому йдеться про кар'єру жінки-коміка 50-х років ХХ століття. Сюжет телесеріалу розгортається навколо багатой єврейської дівчини, яка завдяки стендапу комунікує з протилежними їй соціальними верствами, що створює вдалі комічні ситуації, а також використовує влучні висловлювання, в тому числі й про жіночу роль у суспільстві. Особливістю серіалу є те, що він також торкається проблеми єврейського народу, що пояснює використання низки відповідних культурних реалій. Звідси стає очевидним специфічний гумор на тему іудейства й теми гетто й Голокосту. Тому з метою передати емоційний стан героїні, її становлення як коміка, атмосферу Америки 50-х років перекладач використовує установку на відчуження.

У результаті аналізу перекладацьких трансформацій під час перекладу телесеріалу «Дивовижна місіс Мейзл» було виявлено такі: фонетичні, граматичні, лексичні, переклад слів-реалій, прагматичні трансформації.

Трансформації на графічному й фонетичному рівнях містять транслітерацію, транскрипцію та фонографічну заміну (Литвин, 2014: 50). Фонографічні трансформації використано для перекладу імен дійових осіб і відомих географічних назв: *Rhode Island* // *Род Айленд*, *Oyster Bay* // *Остер Бей*.

Трансформації на фонетичному рівні, які використовуються під час перекладу телесеріалу, є фонографічною заміною за традицією, тобто заміною певних фонем, що порушують принцип транскрипції. Зокрема, німецький дифтонг [ai] передається українською як [eï]: *Third Reich* // *Третій Рейх*.

Прийом транскрибування, де вимова англійською мовою та українською мовою повністю збігаються, використано для перекладу імен, як-от [mɪdʒ] в англійській відповідає Мідж в українській: *MIDGE* // *МІДЖ*.

Категоріальна заміна, яка належить до граматичних трансформацій, – це зміна в перекладі роду, числа, відмінка, часу, стану, форми ступеня порівняння тощо, зокрема: *rumor* // *плітка*.

Частининомвна заміна, як правило, пов'язана з граматичною лакуною, тобто відсутністю певного граматичного явища в одній із мов. Зокрема, заміна дієприкметникового звороту в телесеріалі на особове дієслово у відповідній часовій формі й особі, на кшталт: *The biggest heartache of my life was not my husband and the father of my*

children leaving me, it was never being able to truly land Manniford McClaine // *Найбільшого сердечного болю мені завдав не мій чоловік, який пішов та покинув нас з дітьми, – це зробив недосяжний Меніфорд МакКлейн*.

Ще один варіант граматичної трансформації містить заміну морфологічних засобів лексичними, наприклад: *people's dance* // *танець для пенсіонерів*.

Перекладацькі трансформації на лексичному рівні в телесеріалі містять використання синонімічних заміни або повних перекладацьких відповідників, наприклад: *Sputnik panic* // *супутникова метушня*.

Патронімічні трансформації, або заміни, що полягають у заміні назви цілого назвою його частини, використовуються досить рідко: *jawline* // *підборіддя*.

Протилежною патронімічній заміні є холонімічна трансформація, тобто заміна назви частини назвою цілого: *glasses* // *носуд*.

На денотативному рівні лексичних трансформацій в українському перекладі серіалу також часто-густо використовуються кореферентні заміни, як-от: *cancer guy's* // *дідугана з раком*.

Антонімічний переклад є одним з найчастіше вживаним видом трансформації в перекладі діалогів дійових осіб. В. І. Карабан пояснює антонімічний переклад як такий, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну, а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним (Карабан, 2004: 30), зокрема: *I'm loath* // *не хочеться*, *Next* // *Не підходить*, *I was in the neighborhood* // *я тут був недалеко*. *I don't care* // *Мені начхати*, *You so hostile* // *Ти така не приязна*.

Прикладом еквонімічної трансформації, тобто заміни гіпоніма іншим гіпонімом, є переклад лексеми *pants* лексемою *спідниця*. В українському перекладі телесеріалу трапляються функціонально-стилістичні трансформації, які передбачають модифікацію чи втрату, посилення чи применшення ознаки (Селіванова, 2008: 460), зокрема: *I'm heart broken* // *Я буду сумувати*.

У перекладі серіалу фамільярний реєстр передає побутове спілкування певних верств населення, що відтворює специфічну атмосферу Америки 50-х років, наприклад: *Nichols and May totally fuck* // *Ніколс та Мей сто відсотково шпешаються*.

О. О. Селіванова вважає лакуни культурного простору реаліями, тобто вони позначають національні страви, свята, обряди тощо (Селіванова, 2008: 321). Одним зі способів перекладу слів-

реалій є гіперонімічні трансформації, на кшталт: *Are there large quantities of narcotics in these Abba-Zabbas? // А в оті батончики, часом, не кладуть великі дози марихуани? I mean, just buy some Sno Balls and a beer // Тобто, купи якихось пиріжечків та пива.*

Розглянемо такий приклад використання генералізації, яка полягає у заміні видового поняття родовим: *I'll send ten percent of my matzo balls to you, Lew // Надішлю тобі 10 відсотків від моїх фрикадельок.*

Перекладач вдало замінив англійську лексему *matzo balls*, що є національною єврейською стравою, українським іменником *фрикадельки*.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна констатувати, що під час перекладу телевізійної продукції використовуються такі самі

трансформації, що й під час перекладу художньої літератури. Переважним видом трансформацій є лексичні й граматичні. На особливу увагу заслуговують лакуни, що зображують культурні поняття та вимагають особливого підходу від перекладача. Під час передачі культурної інформації перекладач може вдаватися до використання різних видів установок, а саме на відчуження, універсалістську, етнокультурну. Важливу роль у перекладі кінопродукції відіграє вид установки, яка покликана або знівелювати розбіжності в культурних реаліях і зробити продукт доступнішим і зрозумілішим глядацькій аудиторії, або, навпаки, зберегти автентичність тексту. Під час перекладу перекладач застосовує такі трансформації, які допомагають відтворити реалії життя головної героїні, її оточення та особливості епохи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горшкова В. Е. Кинодиалог как единица перевода. *Вестник НГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2006. Т. 4. Вып. 1. С. 52–58.
2. Иванова Е. Б. Художественный видеофильм как текст и его категории. Волгоград : Перемена, 2000. 26 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
4. Комисаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учебник для институтов и факультетов иностранных языков. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
5. Комиссаров, В. Н. Современное переводоведение. Москва : Высшая школа, 2002. 157 с.
6. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ, 2003. 265 с.
7. Литвин І. М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 711 с.
9. Слышкин Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа). Москва, 2004. 153 с.

REFERENCES

1. Horshkova V. E. Kynodialog kak edynytsya perevoda. [Film dialogue as a unit of translation]. Newsletter of NGU. Series "Linguistics and crosscultural communication", 2007. V. 4. Issu 1, pp. 52-58 [in Russian].
2. Ivanova E. B. Khudozhestvennyi videofilm kak tekst i ego katyoryu. [A feature film as a text and its categories]. Volhohrad: Peremena, 2000. 26 p. [in Russian].
3. Karaban V. I. Pereklad anhliiskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy. [Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre and stylistic problems]. Vinnytsia: Nova knyha, 2004. 576 p. [in Ukrainian].
4. Komissarov V. N. Teoryia perevoda (linhvistycheskie aspekty): ucheb. dlia yn-tov i fak. ynostr. yaz. [Theory of translation (linguistic aspects): textbook for the universities and faculties of foreign languages]. M.: Vys. shk., 1990. 253 p. [in Ukrainian].
5. Komissarov, V. N. Sovremennoe perevodovedeniye. [Contemporary translatology]. M.: Vysshaya shkola, 2002. 157 p.
6. Koptilov V. V. Teoria i praktyka perekladu. [Theory and practice of translation]. K., 2003. 265 p.
7. Lytvyn I. M. Perekladoznnavstvo. Naukovyi posibnyk. [Translation studies]. Cherkasy : Vydavnytstvo Yu. A. Chabanenko, 2013. 288 p.
8. Selivanova O. O. Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk. [Modern linguistics: directions and problems: texbook]. Poltava: Dovkillia. K., 2008. 711 p.
9. Slyshkin H. H. Kinotekst (Opyt linhvokulturologicheskoho analyza). [Film text (Experience of linguo-cultural analysis)]. M., 2004. 153 p.